

1653/1921
BIBLIOTECA CERCULUI SOCIAL-CREȘTIN „SOLIDARITATEA”

No. 2.

Dr. Lupas, profesor Univ.

ROMANIA ȘI VATICANUL

CU

DISCURSUL

Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Primat

Ținut în Senat la 6/19 Februar 1921

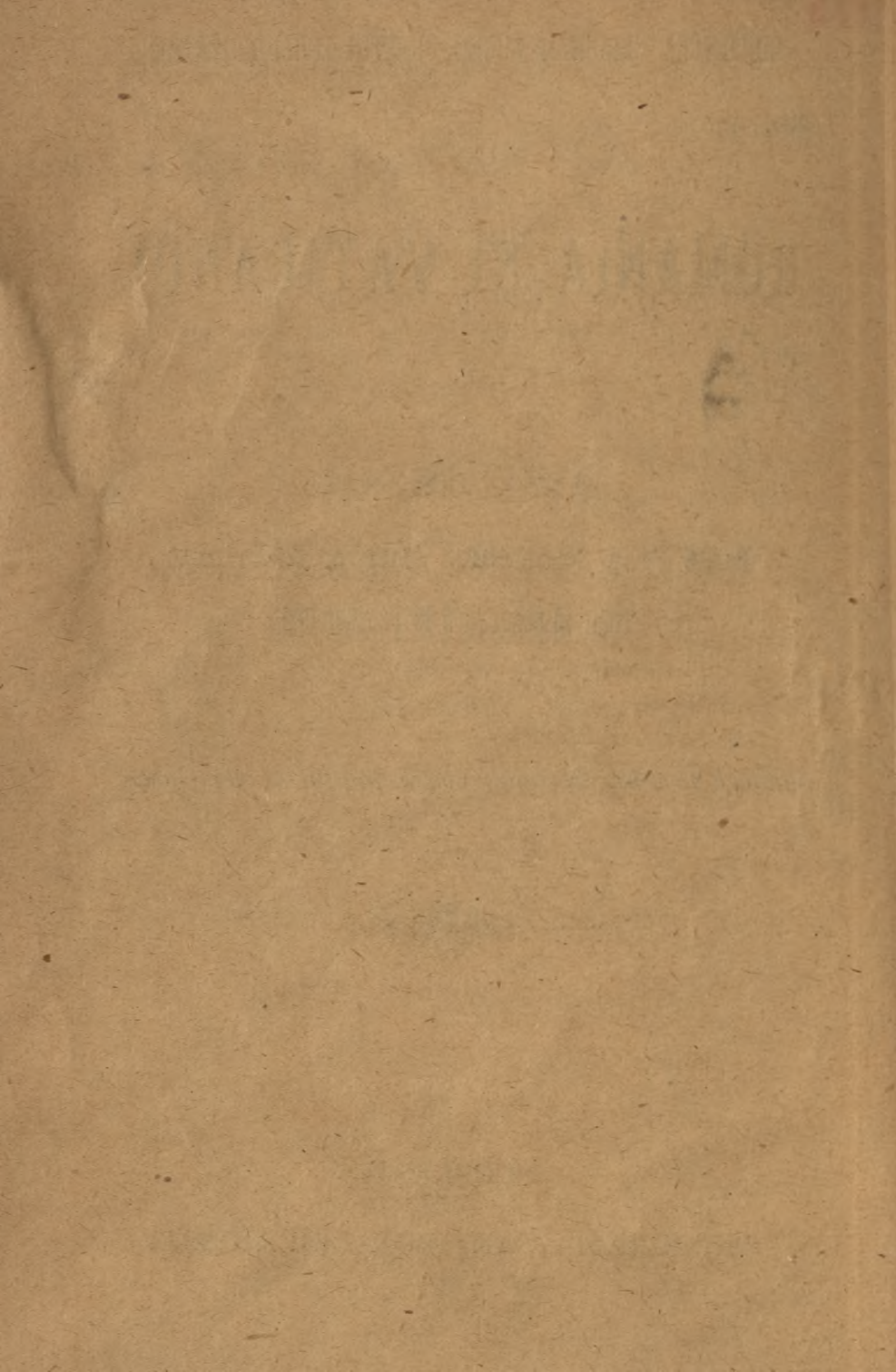
Editura Cercului de studii Social-creștine „Solidaritatea”

BUCUREȘTI

—
TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

1921

B.I.R.

2516

CERCULUI SOCIAL-CREȘTIN „SOLIDARITATEA“

ROMANIA ȘI VATICANUL

CU

DISCURSUL

Inalt Prea Sfințitului Mitropolit ~~Primate~~

ținut în Senat la 6/19 Februar 1921

Editura Cercului de studii Social-creștine „Solidaritatea“

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

1921

1853

ROMÂNIA ȘI VATICANUL

Vechiul regat a fost o țară aproape exclusiv ortodoxă. Lărgindu-se hotarele s'a sporit numărul credincioșilor de culte străine. România a fost totdeauna nu numai tolerantă, ci liberală față cu toate cultele atât creștine cât și necreștine — și astfel va rămâne și în viitor.

În deosebi față de cetățenii neromâni din provinciile alipite avem un interes superior de ale respecta convingerile lor religioase, ca să se simtă cât mai acasă și mai bine în noua lor patrie. Între alte culte avem pe lângă romano-catolicii din vechiul regat 150.000 și în Ardeal circa 961.000 credincioși, iar în Bucovina 50.000 — și greco-catolici 1.274.000 în Ardeal și 20—30.000 Ruteni greco-catolici în Bucovina. Astfel numărul lor total este de circa 2.500.000. Față de acest număr se impune datorința de a se precisa prin concordat raportul dintre statul și capul acestei biserici, care este afară de hotarele țării Prea Sfinția Sa Papa dela Roma.

S'ar putea exista și fără concordat, dară delicatetea lucrurilor pretinde să avem precizate de ambele părți relațiile, (clara pacta boni amici), ca fiecare parte să fie orientată la întocmirea ființii sale bisericești. Interesul superior al statului însă pretinde ca la statuarea punctelor din concordat să nu se piardă din vedere interesele naționale și nici interesele bisericii noastre strămoșești, care formează alături cu însușirile noastre etnice întreg sufletul neamului nostru.

Din trecutul bisericii papiste știm fără a nega lăudabila activitate, ce-a dezvoltat o în multe privințe atât bisericești.

cât și extra-bisericești, că a avut de multe ori tendințe foarte agresive față de nepapistași. Intrucât ne privește pe noi Români este constatat că Istoria Românilor din Ardeal, Banat și Bucovina, cuprinde un șir întreg de mari persecuțiuni și suferințe provenite dela Papistași. Chiar deceniile recente însemnează nemaipomenitul atac ce s'a îndreptat contra Românilor prin înființarea episcopiei *Hajdu-dorog* și în părțile Sătmarului nu s'a uitat cum, vicarul acestei episcopii a intrat în contra voinței creștinilor români în Biserică și-a voit să facă slujbă în altă limbă—in limbă străină, în cât credincioșii români ai satului Mofținul mic voind a-și apăra legea și limba l-a scos pe sus afară din Biserică, iar la urmă au plătit îndrăzneala lor infundând toate temnițele ungurești. Sf. Sa fostul secretar al Papei ar putea să mediteze și astăzi asupra dogmei infailibilității, căci el a prezentat Papei spre iscălire nefericită bulă papală, «Cristi fideles greci», prin care «liferează» zeci de mii de români Molohului maghiarizării.

Acest vicar al episcopiei de Maghiarizare dela Hajdu-Dorog—Mihail Jaczkovics a fost mai nainte preot rutean. În 11 Aprilie 1912 mergând cu 2 salgăbirăi și 16 jandarmi în satul Dob, românii au tras clopotele într'o dungă și nu l'au lăsat se între în biserică strigând: «Nu ne trebuie Hajdu-Dorog, nu părăsim limba nici cu forța». Renegatul le-a răspuns: că și el a fost preot rutean la sate și acum e cel mai mare maghiar. Țăranul de 63 ani Ioan Ceghi i-a răspuns: «D-Tale fiind om învățat—să-ți fie rușine, că ți-ai lăsat limba, domnule! Vezi, eu nu-s decât un biet țăran, dar nu-mi las limba mea scumpă». A plătit aceste vorbe cu pușcărie ordinară de 8 luni și 3 săptămâni.

S-ar putea scrie tomuri întregi asupra acestor persecuțiuni, dar ne mărginim a atinge numai una, care caracterizează pe papistași. Cel mai mare mucenic al credinții și neamului românesc Constantin Vodă Brâncoveanu, văzând că Români din Ardeal nu mai pot rezista persecuțiilor și suferințelor, zidi la sfârșitul veacului XVII frumoasa sacitorie Biserică dela Făgăraș, ca și prin aceasta să întărească pe Români în persistența lor față de momelile papistașilor de a-și părăsi credința strămoșească.

Multă vreme biserică aceasta a și slujit ca un simbol

de întărire, mai ales că în hrisovul prin care dă și unele venituri acestei biserici spune anume «Mila aceasta vor primi-o numai până vor ține legea pravoslavnică, iar care cumva ar schimba legea și n'ar fi în a răsăritului biserică și credință să fie lipsită de această milă ce-am făcut». Cu toate acestea Papa dela Roma cu dela sine putere declară locașul acesta de greco-catolic și de reședință a noului numit episcop Ioan Pataky. Acest episcop intră în Biserică, se face stăpân pe ea; iară protopopul ortodox Toma, nevoind a ceda Biserica sa fu aruncat în temnița din cetate dimpreună cu Curatorul bisericii, care apără biserica și avutul ei.

Astfel de atunci și până astăzi a rămas uzurpată cu forța această ctitorie a marelui Voevod.

Am reamintit aceste cazuri nu ca să deschidem rane vechi, ci numai ca să orietăm atât factorii oficiali cât și opinia publică în privința necesității, ca acum la încheierea concordatului cu Papa trebuie să fim cu ochii deschiși.

Sfinția Sa Papa dela Roma cere în proiectul său de Concordat multe lucruri, inadmisibile foarte multe din ele. Guvernul nostru și indeosebi Ministrul Cultelor nu le poate încuviința și fiind chestiunea aceasta a concordatului de interes general pentru țară este de dorit, ca reprezentanții tuturor partidelor noastre politice să convină cu guvernul asupra punctelor, care sub nici un motiv nu pot fi admise, precizând în deplin acord și punctele de admis și necesare pentru o viață liberă confesiunii papistașe în regatul român.

Așa de exemplu:

* * *

1. Este o pretențiune exagerată din partea Papei, ca biserica sa să stea pe temelii «de absolută paritate» cu Biserica ortodoxă. Această cerință ar fi justă numai atunci, dacă papa ar putea dovedi ceea ce dovedi biserica ortodoxă, care în curs aproape de 2000 de ani s'a identificat cu interesele vitale ale țării și ale neamului românesc de pretutindeni. Deci este just, să se dea Bisericii papistașe «libertatea absolută» iar nu paritate, având Biserica ortodoxă a-și păstra caracterul de biserică națională și dominantă a statului român., căreia trebuie să-i

aparție regele și dinastia, care are dreptul a încorona pe rege. In acelaș timp în Biserica ortodoxă română se vor celebra slujbelele oficiale ale sărbătorilor naționale în asistența organelor oficiale ale statului, ceea ce nu exclude ca celelalte culte să înalțe și ele rugăciuni în bisericile lor pentru rege și țară.

2. Dinastia Habsburgică și guvernele ungurești au organizat astfel biserica papistașă în monarhia lor apusană, în cât au cuprins într'o rețea de păianjeniș teritoriul locuit de alte culte. Astfel avem episcopii la un număr de 40—50.000 locuitori, pe când în vechiul regat de exemplu un protopop de județ are 300.000 de credincioși.

In România Mare noi nu mai putem admite o asemenea organizare făcută cu planul de a creea tot atâte centre de prozelitism agresiv. Sporirea eparhiilor fie papistașe fie greco-catolice este absolut nejustificată. Astăzi de exemplu Arhiepiscopia Ortodoxă a Bucureștilor, în fruntea căreia stă Mitropolitul Primat ca episcop, are singur atâția credincioși cât fac toți papistașii și greco-catolicii din întreaga Românie. Arhiepiscopii dela Chișineu (Basarabia) cu un singur titular are aproape 3 milioane suflete; episcopia Râmnicului 1 milion și 1/2; arhiepiscopia dela Iași aproape 1 milion.

Așa dar proporția este de 10 ori mai favorabilă papistașilor decât ortodoxilor, întru cât noi aveam un episcop față de 10 ai lor. Deci a spori episcopiile papistașe ar însemna a investi biserica Papii cu cele mai extraordinare privilegii. Guvernul deci trebuie hotărît să respingă cererea de sporire a eparhiilor romano-catolice. Și nu se va putea găsi în întreaga Europă un om cu logică, care să vadă în această respingere o impietare a drepturilor bisericii papistașe.

Proiectul papii plănuește 12 episcopii papistașe și greco-catolice la o populație de 2.500.000, pe când biserica ortodoxă, care are un titlu de drept la pământul acestei țări are 15 episcopii la 13—14 milioane de credincioși.

3. Guvernul țării în interesul existenței sale și a drepturilor fiecărui popor nu poate admite, că și în cadrele

României Mari biserica papistașă să devie un mijloc de maghiarizare a micilor fracțiuni de popoare, ce locuiesc la noi. Așa de exemplu Episcopia papistașă dela Timișoara a avut până acum cele mai agresive tendințe de a maghiariza pe credincioșii săi șvabi, care formează aproape totalitatea credincioșilor acelei episcopii. Este deci o cerință de drept, ca episcopul și căpitul dela Timișoara să fie german, neatins de șovinismul de până acum maghiar. Aceasta o cer și șvabii din Banat și guvernul e bine să le împlinească această justă dorință.

* * *

4. Una din cele mai îndrăznețe pretențiuni ale Papei este, ca la căsătoriile mixte mirele sau mireasa ortodoxă, protestantă etc. să declare în scris că copiii ce se vor naște din această căsătorie să fie papistași. Biserica ortodoxă este dominantă în această țară și n'a îndrăznit a atinge conștiința religioasă a cultelor streine, formulând asemenea pretențiuni, și acum oricât ai fi de tolerant față de alții totuș te cuprinde mirarea, că într'o țară ortodoxă asemenea pretențiuni se pot formula. Guvernul sub nici un cuvânt nu poate încuviința, ca un ortodox să fie stingerit în convingerile sale religioase, fie cu ocazia cununiei, fie cu alt prilej. De asemenea nu poate lăsa nici pe protestanți sau celelalte culte, ca să fie legate în conștiința lor de papistași, căci aceasta ar însemna un privilegiu special al bisericii papistașe. Intreg punctul acesta trebuie omis.

* * *

5. În regatul român vechiu și în provinciile alipite avem un număr însemnat de ordine călugărești atât de bărbați cât și de femei. Unele din ele susțin școli de tot felul, care în privința instrucțiunii și a educațiunii sunt din cele mai bune, numai cât educația din ele are un caracter internațional și agresiv față de biserica ortodoxă. Ancheta făcută de răposatul fost ministru Haret a dovedit cu prisosință, că planul de învățământ și întreaga viață internă a acestor școli trebuiesc supuse unui strict control din punctul de vedere patriotic și național. Iară catehizarea elevilor și elevelor ortodoxe dela aceste școli trebuiesc să se facă cu toată îngrijirea de preoți ortodoxi.

Noi Românii abia acum ne-am încheșat într'un singur stat național; cetățenii din provinciile alipite sunt încă adânc influențați de mediul culturilor străine, în care au trăit veacuri întregi. Astfel este o trebuință de existență a neamului românesc, ca toți factorii țării să conlucreze la încheșarea sufletului românesc pentru ca toți Românii de pretutindeni să fie pătrunși de însușirile genuine ale culturii naționale.

În asemenea împrejurări nu ne poate fi indiferent susținerea de școale, în care se plămădește spiritul internațional și concordatul papii pretinde să se permită așezarea liberă pe pământul românesc a tuturor ordinilor călugărești, ce-ar mai voi să vină la noi. Și cum anumite ordine călugărești nici chiar în țări curat catolice n'au fost bine venite, ba une-ori au fost chiar expulzate, cum oare am putea noi Românii să fim atât de puțin văzători, ca să admitem inundarea țării noastre cu asemenea oaspeți nedorți?

Cei ce sânt la noi în țară nu vrem să-i scoatem, dar cerem controlul școalelor lor, căci avem interes vital a ști cum se cresc tinerele noastre vlăstare. Iar sporirea acestor ordine sub nici un motiv nu o putem admite, căci ne putem pomeni să fim inundați de ei, cum am fost odinioară de călugării greci, care ne-au compromis biserica și ne-au sleit averile.

* *

6) La numirea episcopilor papistași Guvernul trebuie să asigure atât dreptul său de a examina pe candidați din punctul de vedere al intereselor de stat, cât și dreptul de confirmare al Coroanei, căci nu ne poate fi indiferent ce episcop vine din Elveția sau de alt undeva și se așează pe un scaun de episcop catolic în România.

Dreptul de întărire guvernul trebuie să și-l asigure și la numirea prepozițiilor și al canonicilor acestei biserici,—cazurile de la Timișoara sunt un indiciu, că trebuie aplicat acest drept și la numirea acestor dignitari.

* *

7) Se știe că în Biserica papistașă din fosta Ungarie exista pe o scară întinsă dreptul de patronat. Patronul suprem al Bisericii era regele apostolic al Ungariei. Acest

drept emană parte din drepturile istorice ale principilor ardeleni, parte din faptul că regii Ungariei au hărăzit papiștilor averi enorme mai ales domenii întinse, în cât Biserica catolică din fosta Ungarie devenise cea mai bogată biserică catolică din lume. Primatul Ungariei avea un venit anual regulat de mai multe milioane. Episcopul latin din Oradia Mare asemenea dispune de bogății fabuloase și aproape toți chiriarhii latini. Din aceste bogății au ajuns câte ceva și în mâna românilor greco-catolici, așa Episcopul greco-catolic român din Oradia Mare dispune de 139,000 pogoane de pământ. De altă parte statul maghiar era patron la o mulțime de biserici în părțile locuite de români. Acest patronat s'a dezvoltat și așa, că guvernul—ca să împetrițeze pământul românesc cu ne-români și să rărească deșișul românesc—a colonizat străini fie ca lucrători la mine, fie cu alte ocupațiuni. Aceștia le-au zidit biserici, pe care luându-le sub patronatul său le-a înzestrat cu de toate și le-a susținut, dând plată preoților și cumpărând până și odăjdiile de pe ei. De altă parte mai există și patroni particulari ca proprietari de moșii mari, cu servitute de a susține bisericii.

Papa de la Roma înlătură dreptul de patronat al Regelui; în schimb însă nu renunță la moșiile regale, din care numai unele se expropiază cu 400,000,000 lei.

Asupra acestui moment trebuie îndreptată atențiunea guvernului, căci este un interes superior, ca tronul să aibă prerogativele ce i se cuvin.

De altă parte delăturându-se dreptul de patronat, se susține datoria patronului de a răscumpăra în bani sau efecte obligațiunile sale față de biserică ce-a patronat-o. Astfel se poate întâmpla, ca statul român—ca moștenitor al dreptului de patronat de la Statul Ungar—să răscumpere această servitute în o mulțime de ocaziuni, dând sute de mii și milioane chiar la biserici papistașe din diferite parohii, întemeiate de Unguri cu gândul necurat de a slăbi pe români. Cu alte cuvinte Statul român plătește serviciile Statului Unguresc în defavorul Românilor.

* * *

8) Delicată este și chestiunea școalelor confesionale primare etc. In vechiul regat Biserica n'are școale proprii.

Până și școalele teologice au fost scoase din cercul de competență al Bisericii în paguba educației clerului. Biserica ortodoxă este de aproape interesată de educația generațiilor viitoare. Cu toate acestea în timpul de astăzi este greu a formula pretențiunea, ca întreg învățământul primar să fie încredințat Bisericii. Astfel este delicat lucru, ca Biserica catolică să fie în privința școalelor mai privilegiată. Desigur această delicată chestiune trebuie rezolvată în acord cu dispozițiile din pacea de la Versailles, mai ales în ce privește teritoriul locuit de Sași și de Secui, dar în celelalte părți guvernul trebuie să ție seamă de faptul că neromânii au fost în mod forțat așezați și întăriți printre Români cu planuri de a-i desființa. Deci guvernul român nu poate continua întărirea culturală socială a acestor părți în contra elementului românesc autohton și până acuma strămtorat de factori oficiali.

Această chestie trebuie mai întâi rezolvită în cadrele «*constituției*», și tocmai de aceea guvernul trebuie să fie cu multă precauțiune, ca să nu se prejudice eventual prin concordat constituția țării.

* * *

9) Este inadmisibil și punctul, care cere ca orice litigiu între sf. scaun și statul român să se rezolve în conformitate cu dreptul canonic latin. Aceasta înscamnă: 1) o știrbire a suzeranității statului, căci se poate întâmpla ca dispoziția papei să fie contra intereselor statului român, deci nu se poate accepta promisiunea prealabilă ca dreptul Bisericii papale să primeze interesul statului, 2) De altă parte un eventual litigiu se poate naște și pe tema unui drept sau interes al Bisericii ortodoxe și atunci statul român nu poate privilegia o biserică, al cărei cap e în afară din țară față de Biserica sa proprie, al cărei conducere se identifică în toate fibrile vieții cu interesele statului și ale neamului. Întreg punctul trebuie omis.

* * *

10) Proiectul Papei ce-i drept grupează separat episcopiile papistașe de cele greco-catolice române, făcând distincția că toți sunt «*catolici*», dar unii de rit latin și alții de rit grec. Această contopire a Românilor greco-catolici cu papistașii nu poate fi în interesul statului român și con-

topirca lor nici nu-i lucru firesc, căci Biserica greco-catolică care are și ea caracter național nu se poate amesteca într'o Biserică fără caracter național, care e cea papistașă. Proverbul român zice, că sângele apă nu se face, deci este firesc ca sângele românesc al greco-catolicilor să nu iasă din albia cea mare a sevei de viață a neamului românesc, curgând și întărind ape străine, ci să se apropie de matca cea veche, de la care i-au rupt Habsburgii și Ungurii din motive politice și hotărît nu spre binele neamului românesc. Și dacă Biserica greco-catolică română nu s'a maghiarizat ba din contra ne-a dat oameni ca Șincai, Petru Maior, Inocențiu Klein etc. acesta nu-i meritul papismului, precum cred mulți, ci este meritul geniului neamului nostru, care și marea catastrofă confesională de la 1698 a știut-o exploata și spre binele neamului, întocmai precum ceva mai înainte a exploatat atacurile de «calvinizare» promovând traduceri în românește a cărților bisericești. Dacă însă observăm ce-a făcut papismul cu biserica greco-catolică, ne cuprinde durerea și mila că în cursul luptelor naționaliste din Ungaria, Românii fruntași n'au găsit un singur intelectual rutean, care să se angajeze împreună cu noi și cu celelalte naționalități pentru a demasca și a împedica maghiarizarea pe toată linia a bietului popor rutean din fosta Ungarie; întreg clerul greco-catolic rutean era nu numai maghiarizat, ci te cuprindea o adevărată scârbă văzând cum lucra cu toate mijloacele la desrădăcinarea națională a credincioșilor ruteni din sânul cărora și ei au ieșit.

Scoalele lor teologice din Ungaria etc. erau cu desăvârșire maghiarizate, iar episcopii lor îndemnau în cele mai sărbătorești momente pe păstorii lor, «să-și lepede limba lor ruteană» căci e o limbă incultă, cu care numai rușine pot secera, cu care ești desprețuit la toate oficiile, și mamele, școalele să învețe cu orice preț pe copii limba maghiară, care e limba statului, care e limbă cultă, care numai binecuvântare poate aduce singuraticilor familii și întregului popor. Nicăiri și niciodată biserica creștină n-a propoveduit asemenea aberație cu desăvârșire necreștină.

Din acest fapt se vede perfect rezultatul Unirii cu Roma acolo, unde geniul poporului n'a fost la înălțimea celui românesc.

Deci unirea confesională cu Roma trebuie privită prin prisma unei judecăți critice, din care va rezulta în mod evident că sciziunea confesională a Românilor nu este a se considera ca o binefacere, ci dinpotrivă după cum spune Șincai un rău, care a fost exploatat de cei interesați. «Latinii prea mult s'au ajutat prin uniți, pentru ca proporția lor (a catolicilor unguri) numărând și pre Uniți cu mult mai mare eră».

Unindu-se cu Roma Româniii perdură dreptul de mitropolie, ce aveau înainte și au adus sâmburele desbinării între dânșii¹⁾.

Un alt istoric gr. cat. Petru Maior, iată ce susține despre foloasele unirii cu Papa: «Episcopii cei foști de legea grecească nu mai aveau acea putere și volnicie, care o avuse fiind neuniți... Intru aceea asupra era arhiepiscopul (unit) din Ardeal cu toți Româniii lui după făcuta unire cu biserica Romei. *Papei din Roma nu-i trebuiau Români; i-a trebuit numai catolici, ca să-i supuiască și și orișicui*».

Pe acest Petru Maior—bun Român—l-au ales Româniii episcop cu 90 voturi contra 9; dar Viena papei nu l-a întărit; dovadă că papismul avea interes să innăbușe simțirea românească.

Alt Român unit George Barișiu afirmă: «Prin unire cu Roma corpul națiunii s'a despîcat în două și s'a produs o rană foarte dureroasă, o rană, care *strică în mod simțitor tot organismul*».

Rezultă din cele mai sus vorba latină: timeo Danaos et dona ferentes, și e interesul general ca greco-catolicii-români să nu se piardă în marea Bisericii papistașe, ci să se organizeze separat și prin un concordat special; mai ales că chiar și în concordatul papei la greco-catolici se admite alegerea episcopilor, pe când la episcopii papistași este admisă numai numirea.

* * *

¹⁾ Vezi discursul de recepțiune al lui A. Papiu Ilarianu: Viața, operele și ideile lui George Șincai în Analele Academiei Române.

«Unirea aceasta măi pre urmă numai popilor a folosit, că aceștia au dobândit puțină scutintă cam anevoe, dară nobilii au rămas și rămân cu buzele drâmboiate până astăzi, căci Latinii destul le este ca, înșelând pre Români în partea lor, au putut învinge cu numărul pre Calvini, care în sine erau cei mai tari în timpul acela».

Resumând cele de mai sus constatăm, că n'avem nimic înoptrivă ca la timpul oportun—și cel mai oportun moment ar fi după facerea Constituției—guvernul țării să încheie concordat cu Roma asigurând Bisericii papistașe și greco-catolice române întreaga libertate confesională, care a fost totdeauna o tradiție a țării noastre.

Primim cu liniște în mijlocul nostru și pe reprezentantul Papii pe Nunțiul papal și va avea simpatia tuturor până atunci, până când va îngriji interesele religioase ale confesionalilor săi.

Dar în momentul, când ar depăși acest hotar și ar atinge un interes al Bisericii naționale, sau ar porni acțiuni de natură prozelitistică, conștiința întreagă ortodoxă a țării se va trezi și toți dreptcredincioșii ca un singur om vor arăta că tot ce mișcă în țara asta, râul, ramul, frunză, iarbă și tot ce e pe acest pământ, este pătruns numai de o singură credință, credința strămoșească.

Solidaritatea.

CUVÂNTAREA

I. P. S. Mitropolit primat Dr. Miron Cristea, în chestiunea Concordatului
ținută la 6/19 Febr. 1921 în Senat

I. P. S. S. Mitropolit Primat Miron Cristea: Domnule Președinte, Onorat Senat! Din cele ce s'au rostit în ședința de astăzi și cea de ieri a Onor. nostru Senat, dar mai ales din discuțiunea ziaristică, care s'a urmat în toată țara, în jurul acestei chestiuni, a Concordatului, am putut observa un lucru, că lumea noastră și în deosebi credincioșii bisericii mele ortodoxe sunt cuprinși de oarecare îngrijorare. E și un fel de temere de necunoscut.

Deci, mie—ca mitropolit și părinte al lor,—să-mi dați voce să împărtășesc această îngrijorare a credincioșilor mei și să o aflui motivată. (Aplause).

Chestiunea concordatelor, vorbesc de cele încheiate în veacurile din urmă, a fost o chestiune din cele mai neplacute chiar în țările catolice, unde erau ambele părți catolice.

P. S. S. Episcopul Hossu I: Cel dintâi lucru ce a făcut Serbia, a fost să încheie Concordatul.

I. P. S. Mitropolitul Primat Miron Cristea: Primul concordat din această eră s'a încheiat de Napoleon I, la 1801—1802. Țara lui Napoleon era o țară mai mult catolică. El însuși era catolic. Prin urmare nu i se putea face imputarea, că ar fi fost predispus de intoleranță față de biserica lui. El avea în jurul lui pe marele diplomat Talleyrand, cardinal, pe care îl puse să conceapă și să redacteze proiectul de Concordat ce voia să încheie cu Papa Piu VII-a. Proiectul l-a trimis la Roma. Dar S. Să Papa nu a voit la început să primească condițiunile lui Napoleon, și a trecut chiar multă vreme, până ce Papa s'a văzut silit să primească condițiunile lui Napoleon.

Napoleon revocase pe ambasadorul său ocașional din Roma Cacaull, și astfel a fost silit omul papei să plece la Paris și să primească proiectul lui Napoleon. Cu toate acestea, acest concordat s'a publicat târziu și cu anumite dispozițiuni, cu cele 2 «articole organice» ale lui Napoleon, cari restrâng unele concesiuni din concordat, ba aproape îl desființează.

Cam așa au decurs incheierea concordatelor și imediata eludare a cuprinsului lor și'n alte țări catolice.

Am făcut această digresiune, numai ca să vă conving, că este justificată îngrijorarea credincioșilor mei ortodoxi. Dacă au fost îngrijorate țări catolice, care bun român, va putea desaproba îngrijorarea cetățenilor țării noastre? (Aplause).

Și astfel mă simt îndatorat, să iau și eu cuvântul pentru liniștirea opiniei publice, arătându-i, că cei din fruntea bisericii ortodoxe stau streajă atentă lângă interesele bisericii strămoșești; dar au și nădejdea întemeiată, că și factorii hotărâtori ai țării vor și respinge părțile ce nu se pot accepta.

Deocamdată expun numai opiniunea mea personală, căci—fiind tratativele în primul stadiu—încă n'am avut aicia un dosar, un proiect oficial, pe care—întru cât ar atinge drepturile și interesele bisericii naționale ale statului—să-l prezint la timp și Episcopatului, ca să mă înțeleg cu el întru apărarea intereselor acestei biserici, dacă ar fi nevoie și dacă guvernul ar fi admis ceva jienitor pentru ea. Expun numai părerea mea personală.

Biserica noastră ortodoxă a fost întoideauna animată de cel mai *tolerant spirit* față de alte convingeri religioase, ale oricărui cult fie creștin și chiar necreștin.

Voci: Așa este, așa este. (Aplause).

În trecutul acestei țări nu cunoșc niciun singur indiciu, că țara noastră ar fi persecutată pe cineva pentru credința sa religioasă.

Din potrivă, eu—care am trăit în altă țară atâția ani—constat un lucru, că D-voastră cei din vechiul regat nici nu băgați de seamă, de ce largă toleranță s'au bucurat toți în România? Ba în trecut s'au practicat aicea—e cam nepotrivit cuvântul, dar momentan nu-mi vine în minte altul mai adecuat—o mică indolență, o neglijență, în ceea ce privește controlul cultelor străine și a școalelor străine. Chiar eu am pățit-o în 1903 în Galați, unde nu mi s'a permis ca preot ortodox și bărbat de școală să intru în institutul «*Notres Dammes*» să văd ce educațiune capătă copilele neamului nostru ortodox în această școală streină? (Aplause, aprobări).

Prin urmare, nu de intoleranță pot vorbi oamenii chiar și Appony, care pleacă în scopul acesta în America, ci de spiritul nostru larg de indulgență, că am lăsat pe streini în țara noastră să-și practice confesiunile cum au vrut. (Aprobări, applause).

Dar nu numai în chestiunile religioase am fost toleranți, ci și în cele naționale.

Toate neamurile din Balcani și-au plămădit și format aicia aspirațiunile lor naționale, aci pe pământul tolerant și binecuvântat al nostru. (Aplause).

Eteria grecească a mers chiar așa de departe în organizarea ei, încât eră să periclitizeze interese de existență ale propriei noastre țări.

Mai deunăzi ați avut plăcerea să constatați din vorbele și din cele scrise cu ocazia vizitei ministrului președinte bulgar Stambulinski, că aci, în țară la noi, prin broșuri și cărți tipărite, aicia s'a născocit și s'a plămădit pentru întâia dată avântul național al neamului bulgar. Și d-l Stambuliski a zis, că dacă s'ar pierde această literatură bulgară, tipărită pe pământul nostru tolerant, atunci nu și-ar cunoaște o pagină din cele mai însemnate a trecutului lor național.

Intr'o astfel de țară nu se poate vorbi de intoleranță! Și dați-mi voie să constat, că acest simțământ de toleranță față de confesiunea fiecăruia biserica noastră pravoslavnică l-a introdus în tradiția și simțimintele obștești ale neamului nostru. (Aplause).

Nu există în istorie urme că neamul românesc ar fi inițiat persecuțiuni religioase contra cuiva. Răsboaiele religioase s'au pornit în țări cu altă biserică. Iar mie, permiteți-mi, — fără să răscolesc tot amarul adevărilor istorice — să spun numai pe scurt, că istoria neamului românesc de dincolo de Carpați de o mie de ani, nu a fost altceva decât un șir lung de grele suferințe, de robie sufletească, de persecuții provenite dela dinastia catolică de Habsburg și administrația ungurească, cari foloseau forța și toate armele puterii de stat împotriva credinței noastre ortodoxe. (Aplause).

Am putea deci avea, d-lor, fireasca slăbiciune acum, — când suntem noi stăpâni — de a răsplăti cu aceeași măsură celor ce pe vecie se credeau stăpâni ai noștri-nedrepti. Dar departe de noi acest gând! (Aplause).

Biserica noastră iartă, neamul nostru e nobil; uită suferințele și persecuțiile și le iartă cu duh creștinesc.

De aceea, sunt de părere — și cred că și frații mei întru Hristos membrii Episcopatului vor fi de acord cu mine —, că Biserica națională a țării românești și în chestia concordatului trebuie să fie condusă de acelaș spirit larg de toleranță, și — când va veni dosarul și proiectul de concordat al înaltului guvern, noi nu numai vom admite în principiu ideea de a încheia concordatul, ci în ceea ce privește concesiunile acceptabile vom și sprijini înaltul guvern întru încheierea norocoasă a acestui contract bilateral între țara noastră și Sfântul Scaun dela Roma.

Noi — episcopii ortodoxi — dorim să se dea Sf. Papă dela Roma și credincioșilor săi din Regatul român precum și celorlalte culte și pe viitor cea mai deplină și largă libertate confesională. (Aplause).

Aceasta nici nu trebuie să se ceară în special. O are prevăzută Constituția noastră veche, și Constituția noastră nouă — când vom revizui-o — cu aceeași mână largă va recunoaște-o.

Dar, Onorat Senat, un lucru trebuie să se bage în seamă.

Dacă țări aproape curat catolice, — cum a fost Franța lui Napoleon — dacă țări și mai enrat catolice ca Bavaria, unde la 1817—1818 s'a făcut pentru astăzi concordatul, pentru că mâine

aproape să se revoace prin așa numitul „Religionsedikt“; dacă însă-și hipercatolica Austrie, unde împăratul Frantz Iosef avea dreptul de veto la alegerea Papei, a încheiat la 1855 Concordat, ca la 1868 prin trei legi speciale a dreptului matrimonial, a secularisării școalelor, și a tuturor cultelor, să-l restrângă iar la 1870 să-l desființeze, declarându-se papa de infalibil; dacă aceste țări eminentemente catolice au făcut concordate fără viață yungă, dați-ne voe ca noi, care suntem o țară pravoslavnică cu cel puțin 12.000.000 cetățeni ortodoxi, să fim la locul nostru, dacă avem o îngrijorare și vrem să vedem, ce trebuie să se facă? și ce poate să se facă? (Aplause).

Regret că eri, fiind ocupat la Ministerul Cultelor, nu am putut auzi enunțiametul reprezentantului înaltului guvern, al d-lui Tache Ionescu, pe care nu l-ași aproba, întrucât ar fi zis — precum mă informează unii — cuvintele «că concordatul îl vom face cu orice preț și sub orice condițiuni».

Voci: Nu! nu! nu! N'a zis asta!

I. P. S. S. Mitropolit Primat: Imi pare foarte bine, dacă nu s'a zis.

I. P. S. S. Mitropolit Pimen al Moldovei: Aceasta nu se poate!

I. P. S. S. Mitropolit Primat: Credeam și eu că d-l Tache Ionescu este diplomat cu mult mai distinct în expresiunile sale, ca să fi zis lucrul acesta. Concordat cu «orice preț» nu vom face, dar cu observarea drepturilor fiecăruia și a spiritului de toleranță și cu susținerea drepturilor bisericii noastre autocefale ortodoxe, da.

Dacă Appony și altcineva merge să facă acuzații pe tema aceasta și agitații, binevoiască a lua cunoștință — ca merinde — că în Alsacia și Lotaringia, după ce stăpânirea franceză a intrat cu triumf în Strassburg, cu hotărâre au fost revocați și demși toți episcopii catolici puși de mai înainte, iar Ceho-Slovacia, îndată ce a devenit stăpână pe țara care și-a creat-o, a demis, cu excepția unuia, toți episcopii catolici, deși ereau din neamul lor.

Noi, Onorat Senat, noi România veche, am fost în punctul acesta atât de toleranți, încât nici un fir de păr din capul unui episcop catolic nu s'a clintit. În biserica din Timișoara se zice că s'a găsit mitraliere, în timpul domniei românești. M. S. Regele a fost la Alba-Iulia odată și a fost altădată mai înainte și A. S. Regală Principele Carol, în țara Lor, în domeniul și moștenirea marelui Mihai. M. S. Regele a cercetat biblioteca cea vestită și episcopul Mailat, precum sunt informat, nici de atâta onoare nu și-a ținut, să iasă întru întâmpinarea Lui și să-L salute, și dacă nu ca regent al țării, dar cel puțin ca un oaspete distins, care îi cercetează casa. Noi sperăm, că acești noi cetățeni vor reveni ei înșiși la convingeri mai bune și-i vom considera cu toată stima.

Domnilor! În astfel de împrejurări spiritul de intoleranță nu

se poate imputa acestei țări. Fie deci toată lumea sigură, că vom da fiecărui cetățean român loial ceea ce se cuvine, dar nu vom lăsa să se știrbească întru nimic drepturile inalienabile ale bisericii strămoșești, care este strâns legată cu tradițiunile acestei țări, cu ale neamului care a creat-o, încât duhul ei transpiră din fiecare arbore, din fiecare frunză a codrilor noștri din Carpați. (Aplause prelungite).

